

2021 TJTP Territorial Just Transition Plan

Title	TJTP Megalopolis
Version	3.0
Current node	Greece (Just Transition)
Comments	

Programme version(s) referring to this TJTP

CCI	Title	Version	Status	Commission decision
2021EL16JTPR001	Just Development Transition	1.3	Adopted by EC	C(2022)3943

Table of Contents

Territorial just transition plan - TJTP_MEG.TJTP Megalopolis (3.0).....	3
1. Outline of the transition process and the identification of most negatively affected territories within the Member State.....	3
2. Assessment of transition challenges, for each of the identified territories.....	7
Territory: Μεγαλόπολη.....	7
2.1. Assessment of the economic, social and territorial impact of the transition to a climate-neutral economy of the Union by 2050.....	7
2.2. Development needs and objectives by 2030 in view of reaching a climate-neutral economy of the Union by 2050.....	10
2.3. Consistency with other relevant national, regional or territorial strategies and plans.....	11
2.4. Types of operations engaged.....	13
3. Governance mechanisms.....	18
4. Programme-specific output or result indicators.....	20
Justification for the necessity of programme-specific output or result indicators based on the types of operations envisaged.....	20

1. Outline of the transition process and the identification of most negatively affected territories within the Member State

Reference: point (a)(b) of Article 11(2), Article 6

1.1. Διαδικασία και χρονοδιάγραμμα μετάβασης

Ισχύουσες δεσμεύσεις

Η Ελλάδα επικύρωσε το Πρωτόκολλο του Κιότο το 2002 & τη Συμφωνία του Παρισιού το 2016. Το ΕΣΕΚ, το βασικό εργαλείο διαμόρφωσης της εθνικής πολιτικής την επόμενη 10ετία, κυρώθηκε τον 12ο/2019 με αποφ. Κυβ. Συμβουλίου [(ΦΕΚ 4893/Β/2019)] & αντικατοπτρίζει τις αυξημένες κλιματικές φιλοδοξίες & τον εθνικό στόχο που τέθηκε στη Διάσκεψη του ΟΗΕ για το Κλίμα τον 9ο/2019: πλήρη απολιγνιτοποίηση της χώρας έως το 2028 με δραστική μείωση & πλήρη απένταξη του λιγνίτη από το μίγμα ηλεκτροπαραγωγής, βάσει οργανωμένου σχεδίου απόσυρσης των λιγνιτικών μονάδων, απανθρακοποίηση των νησιών έως το 2029. Ο στόχος αυτός χαρακτηρίστηκε «ορθή πρακτική» στο Έγγραφο Εργασίας των Υπηρεσιών της ΕΕ για την «Αξιολόγηση του τελικού εθνικού σχεδίου της Ελλάδας για την ενέργεια & το κλίμα[1]».

Παράλληλα η Ελλάδα έχει αναπτύξει τη Μακροπρόθεσμη Στρατηγική 2050[2], με σενάρια απαλλαγής από τις ανθρακούχες πηγές. Στα 2 σενάρια που είναι συμβατά με τη συγκράτηση της αύξησης της παγκόσμιας θερμοκρασίας κάτω από τον 1,5°C, η χώρα επιτυγχάνει μείωση των καθαρών εκπομπών της κατά 95% σε σχέση με το 1990.

Νεότερες εξελίξεις

Από την κύρωση του ΕΣΕΚ οι εξελίξεις στην ενέργεια & την κλιματική αλλαγή ήταν ραγδαίες, με βασικότερες: α) τη δέσμη μέτρων “Fit for 55” που εισάγει έναν πιο φιλόδοξο κλιματικό στόχο σε σχέση με τον στόχο του 40% που ίσχυε όταν εκπονήθηκε το ΕΣΕΚ & πρόσφατα β) η κοινή ευρωπαϊκή δράση REPowerEU.

Η Ελλάδα παραμένει προσηλωμένη στις δεσμεύσεις της & υλοποιεί σταθερά ένα στοχευμένο πλέγμα συναφών δράσεων: διείσδυση ΑΠΕ, αδειοδοτικό/ρυθμιστικό πλαίσιο για την αποθήκευση ενέργειας & το Η2, ενεργειακή αναβάθμιση, κίνητρα για την ηλεκτροκίνηση, τηλεθέρμανση, εγκατάσταση ΥΒΣ, κ.ά. Τα ΕΣΔΙΜ εναρμονίζονται με αυτό το πλέγμα καθώς προβλέπουν παρεμβάσεις που προωθούν τις μηδενικές εκπομπές ρύπων από την παραγωγή ενέργειας & συνδράμουν στους υπόλοιπους τομείς ενδιαφέροντος του ΕΣΕΚ.

Η Χώρα παρακολουθεί τις τρέχουσες εξελίξεις στον ενεργειακό τομέα & θα προβεί σε κατάλληλες προσαρμογές του εθνικού της σχεδιασμού, εφόσον απαιτηθεί.

Απόσυρση λιγνιτικών μονάδων/λιγνιτωρυχείων

Πολλές λιγνιτικές μονάδες έχουν ήδη αποσυρθεί. Το 2011 η παραγωγή των μονάδων της ΔΕΗ ήταν 27,4 TWh & το 2019 10,417 TWh, μειωμένη κατά 62%. Το 2020 η παραγωγή ενέργειας από την καύση λιγνίτη ήταν 5,7 TWh έναντι 8,1 TWh που προέβλεπε το ΕΣΕΚ για την ίδια χρονιά, μειωμένη κατά 30%.

Η διαδικασία μετάβασης προς τους στόχους της ΕΕ για το 2030 στα ΕΣΔΙΜ ΠΔΜ & Μεγαλόπολης ακολουθεί ως χρονοδιάγραμμα για την παύση εξόρυξης λιγνίτη & την παραγωγή ηλεκτρικής το εξής: όλες οι λιγνιτικές μονάδες θα αποσυρθούν έως το 2023, εκτός από μια (Πτολεμαΐδα V) η οποία θα αποσυρθεί μέχρι το 2028 (παρ.-πιν.1.1).

Μετάβαση στα νησιά

Σε Β. – Ν. Αιγαίο & Κρήτη η μετάβαση έως το 2029, βάσει της εθνικής πολιτικής, υλοποιείται διττά: (α) αυξάνοντας σταδιακά τη διείσδυση των ΑΠΕ στη κατανάλωση, βάσει του εγκεκριμένου πλάνου των διασυνδέσεων με το ηπειρωτικό ηλεκτρικό σύστημα ή/και με την εγκατάσταση ΥΒΣ, & (β) αποσύροντας σταδιακά τη λειτουργία των 32 αυτόνομων θερμικών ηλεκτρικών συστημάτων, καθένα από τα οποία τροφοδοτεί ένα ή περισσότερα μη-διασυνδεδεμένα νησιά (ΗΣ ΜΔΝ). Απώτερος στόχος είναι η κάλυψη των

ενεργειακών αναγκών των νησιών από καθαρή ενέργεια & η «εξαγωγή» της υπερβάλλουσας καθαρής ενέργειας στην ηπειρωτική χώρα (παρ.ΕΣΔΙΜ Νησιών-ενοτ. 1.2/πιν.1-4).

Με αφετηρία το 2020, η υφιστάμενη **εγκατεστημένη ισχύς (ΑΠΕ)** ανά συστάδα νησιών είναι:

- 296MW – Κρήτη,
- 54MW – Κυκλάδες,
- 105MW – Δωδεκάνησα,
- 64MW – Β. Αιγαίο,

ενώ η συνολική συμμετοχή των ΑΠΕ στην κατανάλωση η/ε είναι 24%, 30%, 16% & 18%.

Στο πέρας της ΠΠ 2021-2027, προβλέπεται η **εγκατάσταση πρόσθετης ισχύος (ΑΠΕ)**:

- 398MW – Κρήτη,
- 66 MW – Κυκλάδες,
- 163 MW – Δωδεκάνησα,
- 118 MW – Β. Αιγαίο,

που, βάσει στοιχείων του ΕΣΕΚ & παραδοχών στο πλαίσιο του ΕΣΔΙΜ, δύναται να οδηγήσει σε επίτευξη συνολικής συμμετοχής των ΑΠΕ στην κατανάλωση η/ε –συνεκτιμημένου του μείγματος των διασυνδέσεων– 76%, 72%, 71% & 75%, αντίστοιχα (παρ. ΕΣΔΙΜ Νησιών-ενοτ. 1.2/μεθοδολογία).

Ενδιάμεσα (2025-2026) τίθεται ως στόχος η **εγκατάσταση πρόσθετης ισχύος**: 155-182 MW σε Κρήτη, 50-63,5 MW σε Δωδεκάνησα, 42-50 MW σε Β. Αιγαίο, 14MW σε Κυκλάδες.

Η διαθέσιμη έκταση ανά συστάδα νησιών για την ανάπτυξη της παραπάνω ισχύος ΑΠΕ θα προσδιορισθεί με την έγκριση του υπό εκπόνηση Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου ΑΠΕ.

Η εγκατάσταση ισχύος ΑΠΕ στο νησιωτικό χώρο εξαρτάται από τα διαθέσιμα περιθώρια (ηλεκτρικός χώρος) του δικτύου. Οι ηλεκτρικές διασυνδέσεις των ΜΔΝ αυξάνουν τον «ηλεκτρικό χώρο» & η παραγόμενη ενέργεια από τους θερμικούς σταθμούς αντικαθίσταται από καθαρές μορφές. Μετά το πέρας των διασυνδέσεων, ορισμένες θερμικές μονάδες θα τεθούν σε καθεστώς ψυχρής εφεδρείας για την εγγύηση της ασφάλειας εφοδιασμού.

Η υιοθέτηση νέων τεχνολογικών λύσεων & επιχειρηματικών μοντέλων μπορεί να άρει το εμπόδιο του «ηλεκτρικού χώρου» ανεξάρτητα από τις διασυνδέσεις. Το σχέδιο για την εγκατάσταση ΥΒΣ[3] στα νησιά χωρίς σαφές πλάνο διασύνδεσης μπορεί να οδηγήσει σε διείσδυση ΑΠΕ στην κατανάλωση άνω του 50%, ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες ανά νησί. Εφόσον κριθεί αναγκαίο θα εκπονηθεί εξειδικευμένη μελέτη για τον προσδιορισμό του κατάλληλου % διείσδυσης ΑΠΕ ανά κατηγορία νησιών.

Από το **πλάνο των διασυνδέσεων**, 3 ΗΣ ΜΔΝ έχουν συνδεθεί ήδη με το ηπειρωτικό δίκτυο[4] ενώ το χρονοδιάγραμμα περάτωσης των υπολειπόμενων διασυνδέσεων, βάσει του πρόσφατου ΔΠΑ του ΕΣΜΗΕ (2023-2032) & του ΣΑΔ του ΔΕΔΔΗΕ (2021-2025), διαμορφώνεται ως εξής:

- 2023: Κρήτη (2η φάση – σε εξέλιξη)
- 2024: Κυκλάδες (4η φάση – σε εξέλιξη)
- 2028: Δωδεκάνησα
- 2028: Β. Αιγαίο

Όλα τα νησιά αναφοράς του ΕΣΔΙΜ (μεμονωμένα ή ως τμήμα ενός αυτόνομου ΗΣ) θα διασυνδεθούν με το ηπειρωτικό σύστημα έως το 2028, εκτός από 8 ΗΣ ΜΔΝ που καλύπτουν 9 νησιά (Γαύδος/Κρήτη, Αγ. Ευστράτιος/Β. Αιγαίο, Σύμη, Πάτμος, Μεγίστη, Αστυπάλαια, Αρκεσί, Μαράθι, Αγαθονήσι/Ν. Αιγαίο)[5].

Για αυτά -και όσα έχουν πρόβλεψη διασύνδεσης μετά το 2025- η μετάβαση δρομολογείται κατά προτεραιότητα με την ανάπτυξη ΥΒΣ Η/Π που συνδυάζουν αιολική-ηλιακή ενέργεια με συστήματα αποθήκευσης. Η ΡΑΕ εκτιμά ότι σε όλα τα νησιά που θα εγκατασταθούν ΥΒΣ ο στόχος για διείσδυση ΑΠΕ 50-60% είναι εφικτός. Ειδικά σε Αγ. Ευστράτιο & Αστυπάλαια θα εφαρμοστεί πιλοτικά διείσδυση 80-90%, για να διερευνηθεί η σκοπιμότητα παρόμοιων έργων & σε άλλα νησιά σε επόμενη φάση.

Στάδια & δράσεις διαδικασίας μετάβασης

Η Ελλάδα ακολουθεί τα επιμέρους στάδια/πυλώνες & υποστηρικτικές δράσεις που προτάθηκαν στον οδικό χάρτη της World Bank για τη ΔΑΜ[6], για το σύνολο της διαδικασίας της ΔΑΜ προσαρμοσμένα στις ιδιαιτερότητες & των άλλων περιοχών. Αναγνωρίζονται 2 στάδια (σχεδιασμός/υλοποίηση) & 3 πυλώνες για τη ΔΑΜ:

1. Αποκατάσταση & επανάχρηση υποβαθμισμένων εκτάσεων-εγκαταστάσεων
2. Κοινωνική συνοχή & οικονομικός μετασχηματισμός (Μετάβαση στο νέο παραγωγικό μοντέλο)
3. Διακυβέρνηση

Πυλώνας 1: Ο σχεδιασμός ξεκίνησε με τον Ν.4759/20 για το ΣΔΑΜ, περιλαμβάνει την έγκριση 2 προγραμματικών συμβάσεων (παρ. 2 & 3 του αρ. 155) για τον χωρικό σχεδιασμό (ΕΠΣ) & τη μεταβίβαση των εδαφών από τη ΔΕΗ στο κράτος, αντίστοιχα, & θα ολοκληρωθεί με την έγκριση των νέων χρήσεων γης το 2023. Η υλοποίηση ξεκινά με τις εργασίες αποκατάστασης των λιγνιτικών γαιών & ολοκληρώνεται με τη λειτουργία των πρώτων οργανωμένων υποδοχέων το 2025.

Πυλώνας 2: Ο σχεδιασμός ξεκίνησε το 2020 με την εκπόνηση του ΣΔΑΜ [7] & θα ολοκληρωθεί με την έγκριση των ΕΣΔΙΜ & του ΠΔΑΜ το 2022. Η υλοποίηση θα ξεκινήσει με την ενεργοποίηση των δράσεων του ΠΔΑΜ (2022) & θα ολοκληρωθεί με το πέρας της ΠΠ. Περιλαμβάνει επίσης την ενεργοποίηση των δράσεων του 2ου & 3ου Πυλώνα ΜΔΜ.

Πυλώνας 3: Ο σχεδιασμός ξεκίνησε με τη συγκρότηση Κυβ. & Συντ. Επιτροπής ΣΔΑΜ όπως ισχύει[8], τη σύσταση Τεχν. Γραμματείας της Συντ. Επιτροπής (Ν.4685/20) και ολοκληρώνεται με τη σύσταση/συγκρότηση/λειτουργία (α) της ΕΥ ΔΑΜ του Ν.4872/21 & (β) της εταιρείας ειδικού σκοπού «Μετάβαση Α.Ε» για την υποστήριξη Δικαιούχων και Επενδυτικών Σχεδίων.

Στο πιν. 1.2 (παρ.) απεικονίζεται το χρονοδιάγραμμα των σημαντικότερων δράσεων ανά στάδιο & πυλώνα.

Ορόσημα της διαδικασίας μετάβασης:

- 07.2020: Ανοιχτή πρόσκληση[9] υποβολής μη δεσμευτικών επενδυτικών προτάσεων & αναπτυξιακών σχεδίων από φορείς εκτός δημοσίου τομέα, σε συνεργασία με το Enterprise Greece.
- 2020-2021: Δρομολόγηση δράσεων για πιλοτική εφαρμογή ολιστικών παρεμβάσεων σε Αγ. Ευστράτιο & Αστυπάλεια, με έμφαση σε καθαρή ενέργεια, εξοικονόμηση & ηλεκτροκίνηση.
- 04.2021: Υιοθέτηση από την ΕΕ Αναθεωρημένων κατευθύνσεων περιφερειακών ενισχύσεων[10].
- 06.2021: Ανοιχτή πρόσκληση[11] σε δημόσιους φορείς για παρεμβάσεις ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής, αναπροσανατολισμού της απασχόλησης, διαφοροποίησης της τοπικής οικονομίας, προσέλκυσης άμεσων επενδύσεων & την προετοιμασία για την υποδοχή νέων δραστηριοτήτων & επενδύσεων μεγαλύτερης κλίμακας στις ΠΕ Κοζάνης, Φλώρινας & στον Δ. Μεγαλόπολης.
- 09.2021: Σχεδιασμός & έναρξη προγραμμάτων για τη στήριξη της απασχόλησης από τον ΟΑΕΔ.

1.2 Προσδιορισμός επηρεαζόμενων εδαφών

Στην περιοχή της Μεγαλόπολης βρίσκεται το 13% της εγκατεστημένης ισχύος ηλεκτροπαραγωγής της χώρας. Το σύνολο των μονάδων της περιοχής θα αποσυρθεί μέχρι το 2023. Η διαδικασία της απολιγνιτοποίησης, εναρμονίζεται με τον ενωσιακό & εθνικό στόχο για τη μετάβαση σε μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία. Η εν λόγω μετάβαση συνεπάγεται παύση ή/και περιορισμό των δραστηριοτήτων & συναφών κλάδων, ενώ λόγω της σημασίας της εξόρυξης & της παραγωγής ενέργειας από την καύση του λιγνίτη, προκύπτουν σημαντικές δυσμενείς κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις.

- Από την απολιγνιτοποίηση εκτιμάται ότι θα επηρεαστεί άμεσα, έμμεσα & επαγόμενα πρωτίστως ο Δ. Μεγαλόπολης (πληθυσμό 9,5 χιλ. κατ.), όπου εντοπίζεται ο πυρήνας της λιγνιτικής δραστηριότητας. Σε δεύτερο βαθμό εκτιμάται πως θα επηρεαστούν άμεσα, έμμεσα & επαγόμενα οι όμοροι δήμοι Γορτυνίας (πληθυσμό 8,99 χιλ. κατ.), Τρίπολης (πληθυσμό 42,01 χιλ. κατ.) και Οιχαλίας (πληθυσμό 10,47 χιλ. κατ.). Όλοι οι δήμοι βρίσκονται στην ΠΕ Αρκαδίας, εκτός του τελευταίου, στην ΠΕ Μεσσηνίας.

- Κύριο χαρακτηριστικό των επηρεαζόμενων περιοχών θα παραμείνει η μη ανανέωση του πληθυσμού & η συνεπακόλουθη γήρανσή του, στερώντας την περιοχή από το απαραίτητο για την ανάπτυξη της ανθρώπινο κεφάλαιο (Πίν. 1.3 παρ.). Η διαχρονική τάση μείωσης του πληθυσμού της ευρύτερης περιοχής της Μεγαλόπολης εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί.
- Στην Πελοπόννησο, ο δείκτης Location Quotient (LQ), που υπολογίζει την παραγωγική εξειδίκευση, έχει τιμή για εξόρυξη & παραγωγή ενέργειας 1.12, σύμφωνα με μελέτη ΟΟΣΑ[12], η οποία αναγόμενη σε επίπεδο επηρεαζόμενης περιοχής εκτιμάται ως αρκετά υψηλή & δείχνει τη σημαντική εξάρτηση της οικονομικής δραστηριότητας από τη λιγνιτική παραγωγή. Η επίπτωση της απολιγνιτοποίησης στην οικονομία της επηρεαζόμενης περιοχής, πρωτίστως δε της Μεγαλόπολης, θα είναι ιδιαίτερα σημαντική (Συντον. Επιτροπή ΔΜ - ΣΔΑΜ λιγνιτικών περιοχών, 2020).
- Στην ΠΕ Αρκαδίας, η απασχόληση & η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του λιγνιτικού κλάδου είναι ιδιαίτερα σημαντικές (~50 % της απασχόλησης & 64 % της ΑΠΑ του κλάδου στο σύνολο της περιφέρειας).
- Στην ΠΕ Αρκαδίας (έτος βάσης 2019) ο κλάδος εξόρυξης, ενέργειας & ύδρευσης δημιουργεί άμεσα πάνω από 1,6 χιλ. θέσεις εργασίας. Η αλυσίδα αξίας της λιγνιτικής δραστηριότητας (άμεσες, έμμεσες & επαγόμενες επιδράσεις) συμβάλει στην απασχόληση περίπου 3.100 ατόμων.
- Ο συγκεκριμένος κλάδος εξόρυξης, ενέργειας & ύδρευσης παρουσιάζει αξιόλογο ποσοστό άμεσα απασχολουμένων στην ΠΕ Μεσσηνίας, ~21%, που υποδηλώνει την αλληλεπίδραση με τη λιγνιτική δραστηριότητα στη Μεγαλόπολη.
- Πέραν της ΠΕ Αρκαδίας, προκύπτει συμβολή των δραστηριοτήτων της ενέργειας & της εξόρυξης στην ΠΕ Μεσσηνίας και συγκεκριμένα στον Δ. Οιχαλίας, που συνδέεται με την αλληλεπίδραση σε οικονομικό, επιχειρησιακό & επιχειρηματικό επίπεδο και σε επίπεδο απασχόλησης.
- Η απολιγνιτοποίηση έχει ξεκινήσει αρκετά χρόνια πριν (2014), χωρίς τη λήψη σημαντικών μέτρων. Στην ΠΕ Αρκαδίας εμφανίζεται χαμηλό ΑΕΠ σε σχέση με άλλες περιοχές της χώρας, μείωση του πληθυσμού & υψηλή ανεργία. Μέρος της Μεγαλόπολης θερμαίνεται με δίκτυο τηλεθέρμανσης, που αξιοποιεί την πλεονάζουσα θερμότητα των λιγνιτικών σταθμών & θα επηρεαστεί από την απολιγνιτοποίηση.
- Η συμβολή της λιγνιτικής δραστηριότητας στην οικονομία της ΠΕ Αρκαδίας επιβεβαιώνεται & από το ύψος των επενδύσεων που έχει υλοποιήσει η ΔΕΗ. Την περίοδο 2014–18 η ΔΕΗ εκτιμάται πως πραγματοποίησε επενδύσεις σε τοπικές εργολαβικές επιχειρήσεις ύψους ~ €119 εκ. Λαμβάνοντας υπόψη τις έμμεσες & επαγόμενες επιδράσεις της λιγνιτικής δραστηριότητας, οι επενδύσεις αυτές δημιουργούν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα ενισχύοντας περαιτέρω την τοπική οικονομία. Ειδικότερα, η δαπάνη του εργολαβικού προσωπικού της ΔΕΗ για το 2019 εκτιμάται σε € 22 εκ. Γίνεται αντιληπτή η σημαντική συμβολή του τομέα της ενέργειας, εξόρυξης και ύδρευσης στην ΠΕ Αρκαδίας & κατά συνέπεια η επιρροή που αναμένεται να έχει η απολιγνιτοποίηση στην οικονομία & την επιχειρηματική δραστηριότητα στον Δ. Μεγαλόπολης, αλλά και στην ευρύτερη περιοχή.
- Η ευρύτερη εδαφική προσέγγιση, που περιλαμβάνει τους δήμους Μεγαλόπολης, Γορτυνίας, Τρίπολης & Οιχαλίας, οδηγεί ουσιαστικά σε ισχυρότερο οικονομικό & εργασιακό αντίκτυπο, καθώς θα προσφέρει μεγάλο αριθμό ευκαιριών απασχόλησης από μια γεωγραφικά περιορισμένη χρηματοδότηση. Αν και αναγνωρίζεται ότι ο Δ. Μεγαλόπολης θα πρέπει να αποκτήσει μια δυναμική αλλαγής ταυτότητας μέσω των σχετικών επενδύσεων, οι επενδυτές θα ενδιαφερθούν & θα εξετάσουν την ευρύτερη περιοχή στο σύνολό της, γεγονός που θα δημιουργήσει σημαντικές ευκαιρίες εδαφικής ανάπτυξης όχι μόνο για τη Μεγαλόπολη αλλά και για την ευρύτερη περιοχή.

Συνοψίζοντας, η διαδικασία της απολιγνιτοποίησης θα επηρεάσει **πρωτίστως τον Δ. Μεγαλόπολης & δευτερευόντως τους όμορους Δήμους Τρίπολης & Γορτυνίας από την ΠΕ Αρκαδίας, καθώς και τον όμορο Δ. Οιχαλίας από την ΠΕ Μεσσηνίας.**

Σε όρους υλοποίησης του ΠΔΑΜ, οι έννοιες «πρωτίστως» & «δευτερευόντως» σχετίζονται με τις παρεμβάσεις αναπροσαρμογής εδαφών & τις ολοκληρωμένες δράσεις της προτ. 5, που αφορούν

αποκλειστικά τις «πρωτίστως» επηρεαζόμενες περιοχές.

2. Assessment of transition challenges, for each of the identified territories

Reference: point (c) of Article 11(2)

Territory: Μεγαλόπολη

2.1. Assessment of the economic, social and territorial impact of the transition to a climate-neutral economy of the Union by 2050

Reference: point (c) of Article 11(2)

Η διαδικασία της μετάβασης έχει ξεκινήσει στην ευρύτερη περιοχή της Μεγαλόπολης από το 2014, όταν έκλεισαν οι μονάδες «Μεγαλόπολη 1» και «Μεγαλόπολη 2». Η ύφεση που έπληξε την προηγούμενη δεκαετία το σύνολο της ελληνικής επικράτειας δυσχέρανε την κατάσταση.

Η επιτάχυνση της διαδικασίας της μετάβασης συνεπάγεται ότι οι **οικονομικές, κοινωνικές και εδαφικές επιπτώσεις** που παρατηρήθηκαν την προηγούμενη περίοδο θα ενταθούν. Συγκεκριμένα:

- Η περιοχή της Μεγαλόπολης έχει (ισχυρή) εξειδίκευση στην εξόρυξη και την παραγωγή ενέργειας από την καύση του λιγνίτη. Η λιγνιτική δραστηριότητα δεν έχει προκαλέσει σημαντικές βιομηχανικές δευτερογενείς επιπτώσεις (spillovers) όλα αυτά τα χρόνια, ικανές να ενισχύσουν περαιτέρω τη βιομηχανική ανάπτυξη. Στην περιοχή της Τρίπολης υπάρχει μικρή βιομηχανική δραστηριότητα, που δεν σχετίζεται με την λιγνιτική αλυσίδα αξίας. Επιπρόσθετα, η βιομηχανική ανάπτυξη έχει περιοριστεί από τον κορεσμό της εκεί βιομηχανικής περιοχής. Συνεπώς, δεν υπάρχουν εναλλακτικές δυνατότητες προς τις οποίες να μπορούν να στραφούν οι εργαζόμενοι στον λιγνιτικό κλάδο και οι νέοι που αναζητούν εργασία.

Στο πλαίσιο αυτό, οι παρακμάζουσες και οι μετασχηματιζόμενες δραστηριότητες δύνανται να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- **Κατηγορία Ι – Παρακμάζουσες δραστηριότητες:** Οι επηρεαζόμενες οικονομικές δραστηριότητες στη Μεγαλόπολη και τους όμορους δήμους που στηρίζονται στην παραγωγή ορυκτών καυσίμων και στις οποίες αναμένεται παύση ή σημαντική μείωση δραστηριοτήτων λόγω της μετάβασης προς την κλιματική ουδετερότητα (παρακμάζοντες τομείς) περιλαμβάνουν άμεσα τους τομείς εξόρυξης λιγνίτη και παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος με χρήση λιγνίτη[1] και έμμεσα τους τομείς συλλογής, επεξεργασίας και διαχείρισης εξορυκτικών αποβλήτων και εξυγίανσης.
- **Κατηγορία ΙΙ – Μετασχηματιζόμενες δραστηριότητες:** Στην εν λόγω κατηγορία περιλαμβάνονται οι δραστηριότητες που εντάσσονται στην αλυσίδα αξίας της εξόρυξης λιγνίτη και της συμβατικής παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος, όπως επιχειρήσεις χονδρικού και λιανικού εμπορίου πρώτων υλών και ανταλλακτικών σχετικά με τη λιγνιτική δραστηριότητα και την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας σε μονάδες λιγνίτη, εξειδικευμένων κατασκευαστικών εργασιών, κατασκευής και εμπορίας μεταλλικών προϊόντων, μηχανημάτων και εξοπλισμού, παροχής μεταφορικών υπηρεσιών, παροχής υπηρεσιών επισκευής μηχανημάτων και βαρέων φορτηγών και παροχής επαγγελματικών, επιστημονικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών

Επιπροσθέτως θα πρέπει να αναφερθεί η δραστηριότητα των φορέων με ιδιαίτερο ρόλο στην περιοχή, ή σχέση με τον λιγνίτη/εξόρυξη λιγνίτη/λιγνιτική δραστηριότητα και οι οποίοι θα επηρεαστούν από την απολιγνιτοποίηση και θα πρέπει να επαναπροσδιορίσουν τον ρόλο και τις υπηρεσίες τους. Πέραν της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τέτοιοι φορείς είναι (ενδεικτικά) το «Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου», η «ΕΤΒΑ ΒΠΠΕ», η «Τηλεθέρμανση Μεγαλόπολης – Ανώνυμη Εταιρεία ΟΤΑ» και οι κοινωνικές υπηρεσίες της περιοχής.

- Το IOBE υπολογίζει τη συνολική επίπτωση στις θέσεις εργασίας από την απολιγνιτοποίηση

σε 3.100 έως το 2029. Η άμεση επίπτωση της απολιγνιτοποίησης στην περιοχή θα είναι 1.263 θέσεις εργασίας. Οι εκτιμήσεις γίνονται σε σχέση με το 2019. Ειδικότερα, η άμεση επίπτωση της απολιγνιτοποίησης στην απασχόληση στον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής στη Μεγαλόπολη εκτιμάται σε 481 θέσεις εργασίας έως το 2029 (σε σύγκριση με το 2019) και οι απώλειες στον τομέα εξόρυξης λιγνίτη σε 782 θέσεις εργασίας (σε ισοδύναμους όρους πλήρους απασχόλησης). Περισσότερες από τις μισές θέσεις εργασίας που θα χαθούν είναι σε δραστηριότητες που σχετίζονται με τον λιγνιτικό κλάδο έμμεσα και επαγόμενα. Η έμμεση και επαγόμενη επίπτωση της απολιγνιτοποίησης ανέρχεται σε 1,837 θέσεις εργασίας. Αυτό συμβαίνει επειδή η λιγνιτική δραστηριότητα αποτελεί μονοκαλλιέργεια, με πολύ καλούς μισθούς, και ως εκ τούτου, στηρίζει την κατανάλωση και τις θέσεις απασχόλησης σε όλη την τοπική οικονομία. Ελλείψει άλλου ισχυρού κλάδου, η απολιγνιτοποίηση θα έχει δυσμενέστερες επιπτώσεις στο σύνολο της απασχόλησης και τα εισοδήματα των κατοίκων της περιοχής. **Αν ληφθεί υπόψη ότι η απολιγνιτοποίηση έχει ξεκινήσει πολύ νωρίτερα, η συνολική επίπτωση είναι μεγαλύτερη.**

- **Σε σχέση με τα επαγγελματικά προφίλ,** τα τελευταία χρόνια η ΔΕΗ έχει αντικαταστήσει τους μόνιμους εργαζομένους της με εργαζόμενους με προσωρινές συμβάσεις και, κυρίως, με υπεργολάβους. Πρόκειται κυρίως για ανθρώπους νεότερων ηλικιών και οι θέσεις εργασίας τους θα είναι πλήρως επισφαλείς σε σχέση με τις μόνιμες θέσεις εργασίας στη ΔΕΗ, όταν κλείσουν τα λιγνιτωρυχεία και οι λιγνιτικές μονάδες. Το τακτικό προσωπικό της ΔΕΗ ΑΕ (737 εργαζόμενοι) έχει μέση ηλικία τα 50 έτη. Αποτελείται κυρίως (περίπου το 80%) από τεχνικούς (τεχνίτες, οδηγούς, μηχανοδηγούς και χειριστές) και έχει ολοκληρώσει δευτεροβάθμια ή υποχρεωτική εκπαίδευση (87,5%). Περίπου το 9% του τακτικού προσωπικού αφορά σε μηχανικούς και σε άλλους εργαζόμενους που έχουν τεχνολογική ή πανεπιστημιακή εκπαίδευση, ενώ το υπόλοιπο 11% αποτελεί διοικητικό και υποστηρικτικό προσωπικό. Η χρήση έκτακτου προσωπικού της ΔΕΗ ΑΕ είναι περιορισμένη (12 εργαζόμενοι με ηλικία από 27 έως 57 έτη) και αφορά αποκλειστικά τεχνικούς (τεχνίτες, οδηγούς, μηχανοδηγούς και χειριστές) που έχουν ολοκληρώσει δευτεροβάθμια ή υποχρεωτική εκπαίδευση. Οι εργαζόμενοι σε εργολάβους της ΔΕΗ ΑΕ είναι στην πλειονότητά τους (84%) τεχνικοί και έχουν ολοκληρώσει δευτεροβάθμια ή υποχρεωτική εκπαίδευση (96%).
- **Η πλειονότητα του εργατικού δυναμικού στην Αρκαδία** έχει χαμηλή εξειδίκευση (το 77% δεν έχει τριτοβάθμια εκπαίδευση), αλλά με προοπτική επανακατάρτισης, καθώς το 1/3 του εργατικού δυναμικού έχει ηλικία από 15 έως 44 έτη. Εν κατακλείδι, στις περιοχές μετάβασης, θα προκληθούν απώλειες θέσεων εργασίας στις συνδεδεμένες με τον λιγνίτη δραστηριότητες, αλλά συγχρόνως θα δημιουργηθούν ανάγκες για την επανεκπαίδευση και ανάπτυξη δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού προκειμένου να αξιοποιηθούν στις νέες δραστηριότητες που χρειάζεται να αναπτυχθούν. Σύμφωνα με το Master Plan, οι άμεσες ανάγκες για βελτίωση των δεξιοτήτων και επανεκπαίδευση αφορούν πρωτίστως το έκτακτο προσωπικό της ΔΕΗ (~200 άτομα), τους εργαζόμενους σε εργολάβους της ΔΕΗ (~300 άτομα), σε άλλους εργαζόμενους σε τομείς που σχετίζονται με τη λιγνιτική δραστηριότητα, αλλά και σε μέρος των ανέργων της Μεγαλόπολης και των επηρεαζόμενων όμορων δήμων.
- **Σε σχέση με τις επιπτώσεις στην οικονομία,** το IOBE εκτιμά τη συνολική απώλεια Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) σε επίπεδο χώρας από τη μετάβαση σε €1.580 εκ. έως το 2029. Στην Πελοπόννησο, η απώλεια ΑΠΑ εκτιμάται σε περίπου €313 εκ. (ή ~22% του εκτιμώμενου ΑΕΠ της Αρκαδίας το 2019), εκ των οποίων η άμεση απώλεια είναι €217 εκ. και η έμμεση και επαγόμενη €96 εκ. Τα συγκεκριμένα μεγέθη είναι σε σχέση με το 2019.
- **Τέλος, οι επιπτώσεις της απολιγνιτοποίησης στο περιβάλλον και την υγεία** αφορούν στην περιοχή της Μεγαλόπολης, όπου βρίσκονται τα ορυχεία και οι λιγνιτικές μονάδες. Η απολιγνιτοποίηση αναμένεται να έχει προοπτικά θετικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, κυρίως λόγω της μείωσης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης που προκαλείται από τη λειτουργία των μονάδων ηλεκτροπαραγωγής, αλλά και την εξόρυξη και τη μεταφορά του λιγνίτη από τα ορυχεία στις μονάδες. Ωστόσο, για να υπάρξουν μακροχρόνιες θετικές επιπτώσεις στα οικοσυστήματα των επηρεαζόμενων περιοχών, την ατμόσφαιρα και τα ύδατα, όπου υπήρξε ταπείνωση του υπόγειου υδροφορέα, καθώς και προστασία των εδαφών από τη διάβρωση και τις κατολισθήσεις, θα πρέπει να υλοποιηθούν τα απαραίτητα έργα αποκατάστασης. Τα έργα αυτά θα συμβάλουν και στην ελκυστικότητα της περιοχής ως τόπου κατοικίας και εργασίας.

- Αντίστοιχα, θα υπάρξουν θετικές επιπτώσεις άμεσα στην υγεία και την ασφάλεια των εργαζόμενων και των πολιτών. Οι συνθήκες εργασίας στα λιγνιτωρυχεία είναι δύσκολες και ανθυγιεινές. Επίσης, παθήσεις που σχετίζονται με την ατμοσφαιρική ρύπανση αναμένεται να μειωθούν.

Σημαντικές είναι και ορισμένες επιμέρους ποιοτικές και ποσοτικές εκτιμήσεις σε σχέση με τις αναμενόμενες προαναφερόμενες επιπτώσεις:

- Εφόσον δεν ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα, η **διαχρονική τάση μείωσης του πληθυσμού** της ευρύτερης περιοχής της Μεγαλόπολης εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί, όπως έχει ήδη αναφερθεί στο κεφ. 1.2. Κύριο χαρακτηριστικό των επηρεαζόμενων περιοχών θα παραμείνει η μη ανανέωση του πληθυσμού και η συνεπακόλουθη γήρανσή του, στερώντας την περιοχή από το απαραίτητο για την ανάπτυξή της ανθρώπινο κεφάλαιο. Οι συγκεκριμένες τάσεις θα ενισχυθούν, ακολουθώντας την επιτάχυνση της διαδικασίας της απολιγνιτοποίησης και την αύξηση της ανεργίας, πλήττοντας ακόμη και περιοχές που εμφανίζουν συγκριτικά καλύτερους δημογραφικούς δείκτες, όπως η πόλη της Μεγαλόπολης.
- **Όσον αφορά στην έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία**, οι επιδόσεις της περιφέρειας είναι χαμηλές (12η στις 13 περιφέρειες της χώρας, όσον αφορά στις δαπάνες σε E&A, 11η όσον αφορά στον αριθμό των ατόμων με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης). Οι δραστηριότητες που είναι εγκατεστημένες στην περιοχή είναι κυρίως εντάσεως εργασίας. Η μείωση του πληθυσμού σε συνδυασμό με τις περιορισμένες ικανότητες τεχνολογικής καινοτομίας δημιουργούν ένα δυσμενές περιβάλλον για την ανταγωνιστικότητα των υφιστάμενων επιχειρήσεων και την προσέλκυση νέων δραστηριοτήτων.
- Μεγάλο πρόβλημα για τους κατοίκους της περιοχής **αποτελεί το ζήτημα της τηλεθέρμανσης** και το γεγονός ότι με την παύση της λειτουργίας των λιγνιτικών μονάδων περίπου το 30% της Μεγαλόπολης, ήτοι 516 κτίρια θα μείνουν χωρίς θέρμανση και ζεστό νερό χρήσης. Επίσης θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η ενίσχυση οικ. καταναλωτών ηλεκτρικού ρεύματος και τα συστήματα τ/θ είχαν ως αποτέλεσμα στις περιοχές αυτές να υπάρχει μειωμένο ενδιαφέρον για δράσεις ενεργειακής αποδοτικότητας των κτιρίων. Επομένως, **το ΤΔΜ θα πρέπει να καλύψει ένα σημαντικό κενό σε σχέση με την εξοικονόμηση, την αυτοπαραγωγή και την ενεργειακή αναβάθμιση των κτιρίων, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της ενεργειακής φτώχειας.**

Συμπερασματικά, και λαμβάνοντας υπόψη ότι στην ευρύτερη περιοχή της Μεγαλόπολης ο ρόλος εναλλακτικών παραγωγικών δραστηριοτήτων παραμένει περιορισμένος και χωρικά εστιασμένος καθώς η λιγνιτική δραστηριότητα δεν έχει προκαλέσει σημαντικές βιομηχανικές δευτερογενείς επιπτώσεις (spillovers) και η όμορη βιομηχανική περιοχή της Τρίπολης έχει κορεστεί, **είναι επιτακτική η ανάγκη ενδυνάμωσης και διαφοροποίησης του τοπικού παραγωγικού συστήματος** μέσω της αξιοποίησης των εγγενών πλεονεκτημάτων της ευρύτερης περιοχής και ο σχεδιασμός ζωνών ανάπτυξης επιχειρηματικών/βιομηχανικών και εμπορευματικών δραστηριοτήτων, μετατρέποντας την σε πόλο επιχειρηματικής ανάπτυξης.

Η ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας θα συνδράμει στον **πράσινο και ψηφιακό μετασχηματισμό, τον εκσυγχρονισμό και τη διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας**, που σε συνδυασμό με την υποστήριξη του ανθρώπινου δυναμικού θα οδηγήσουν στη αντιμετώπιση της **ανεργίας και τη συγκράτηση του πληθυσμού στις επηρεαζόμενες περιοχές**. Ο Κόμβος Βιοοικονομίας 360ο στην ευρύτερη περιοχή της Μεγαλόπολης (Δήμοι Μεγαλόπολης, Γορτυνίας, Οιχαλίας, Τρίπολης) με επιστημονικό φορέα το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και την συνεργασία Επιμελητηρίων, θα συνδράμει στον οικονομικό και παραγωγικό μετασχηματισμό της επιχειρηματικής δραστηριότητας στο πλήρες φάσμα της αλυσίδας αξίας της Βιοοικονομίας (Αγροδιατροφή, Κυκλική και Ψηφιακή Οικονομία), αξιοποιώντας τα ερευνητικά αποτελέσματα. Τέλος, η αποκατάσταση και αναπροσαρμογή των γαιών θα οδηγήσει i) σε **νέες χρήσεις γης**, που θα συνδράμουν στη διαφοροποίηση του οικονομικού – αναπτυξιακού μοντέλου, ii) στη **βελτίωση της ποιότητας ζωής και iii) στην αναβάθμιση και προστασία του περιβάλλοντος.**

Σημ: Στους Πίνακες 2.1 και 2.2 του Παραρτήματος αντίστοιχα δίνονται στοιχεία Ακαθάριστης

προστιθέμενης αξίας κατά κλάδο (σε % επί της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας ανά περιφερειακή ενότητα, έτος βάσης: 2019) στοιχεία διάρθρωσης απασχόλησης ανά κλάδο (σε χιλ., έτος βάσης: 2019).

2.2. Development needs and objectives by 2030 in view of reaching a climate-neutral economy of the Union by 2050

Reference: point (d) of Article 11(2)

Αναδιάρθρωση του παραγωγικού συστήματος της περιοχής

Το τοπικό παραγωγικό σύστημα έχει ανάγκη ενδυνάμωσης και διαφοροποίησης μέσω της αξιοποίησης των εγγενών πλεονεκτημάτων της ευρύτερης περιοχής. Η περιοχή χωροθετείται κεντροβαρικά στην περιφέρεια Πελοποννήσου, έχει καλή συνδεσιμότητα με τα οδικά δίκτυα (από την περιοχή διέρχεται ο αυτοκινητόδρομος Κόρινθος-Τρίπολη-Καλαμάτα & ο κλάδος Λεύκτρο - Σπάρτη) και γειτνιάζει με σημαντικά λιμάνια & αστικά κέντρα, όπως η Αθήνα, Πειραιάς και Πάτρα. Η περιοχή θα ωφεληθεί από το επικείμενο καθεστώς κινήτρων, ως απόρροια της απόφασης της ΕΕ περί περιφερειακών ενισχύσεων[1] και διαθέτει ένα αναγνωρίσιμο «brand name» (Αρκαδία), που δύναται να συνοδεύει τα προϊόντα της. Στο πλαίσιο αυτό, προκρίνεται η ανάπτυξη επιχειρηματικού /βιομηχανικού & εμπορευματικού πάρκου στην περιοχή του Δ. Μεγαλόπολης.

Παρατηρείται αυξημένο επιχειρηματικό ενδιαφέρον για την εγκατάσταση επιχειρήσεων στην περιοχή, όπου κάποιες από αυτές θα επιλέξουν να εγκατασταθούν, ακόμη και πριν την ολοκλήρωση του επιχειρηματικού πάρκου. Σε αυτές τις επιχειρήσεις θα απασχοληθεί τμήμα του επηρεαζόμενου από την απολιγνιτοποίηση εργατικού δυναμικού. Μέχρι την έναρξη λειτουργίας του επιχειρηματικού πάρκου, μέρος του εργατικού δυναμικού θα απασχοληθεί στις αποκαταστάσεις των μεταβιβαζόμενων από τη ΔΕΗ γαιών και σε δράσεις: i) ενεργειακής αποδοτικότητας, αυτοπαραγωγής, ii) τηλεθερμάνσεων και iii) πράσινου μετασχηματισμού των επιχειρήσεων & μεγάλων παραγωγικών συγκεντρώσεων (όπως οι υφιστάμενες ΒΠΠΕ). Σε κάθε περίπτωση, ειδικά στις ενεργειακές επενδύσεις, θα ακολουθηθεί το τελικό σχέδιο της ΕΕ «REPowerEU» για προσιτή, ασφαλή & βιώσιμη ενέργεια.

Πρόκληση για την επηρεαζόμενη περιοχή είναι η ριζική αναβάθμιση των τοπικών δυνατοτήτων E&A, με την προώθηση κατάλληλων δράσεων & την ταυτόχρονη εισαγωγή τεχνογνωσίας (π.χ. ανάπτυξη κοινών δράσεων ερευνητικών ιδρυμάτων, ανταλλαγές, σύνδεση της έρευνας με την παραγωγή) στους **δυναμικούς τομείς**. Πρόκειται για δραστηριότητες που εμπίπτουν στους τομείς εθνικής σημασίας, της νέας Εθνικής RIS3, στους οποίους στοχεύει και η υπό εκπόνηση Περιφερειακή RIS. Ειδικότερα θα δοθεί έμφαση στους τομείς: αγροδιατροφής, ενέργειας, τεχνολογιών πληροφορικής & επικοινωνιών, υγείας, τουρισμού-πολιτισμού, υλικών & μηχανημάτων, περιβάλλοντος & κυκλικής οικονομίας, μεταφορών-εφοδιαστικής αλυσίδας, καθώς και σε τομείς της νέας Εθνικής RIS3 που δημιουργούν διεπαφές με τους ανωτέρω (π.χ. φαρμακευτικά προϊόντα, δημιουργική βιομηχανία). Τα έργα πολιτισμού, θεωρούνται υψίστης σημασίας, διότι συμβάλλουν μεταξύ άλλων στην προσέλκυση εγχώριου & εισερχόμενου τουρισμού, με συνέπεια τη σύνδεση με ένα ευρύ φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων για την παραγωγή αγαθών & υπηρεσιών που καταναλώνονται από τους επισκέπτες μιας περιοχής.

Εφαρμόζονται οι κατευθύνσεις της Στρατηγικής Ψηφιακού Μετασχηματισμού ΔΑΜ εστιάζοντας στην ανάπτυξη λύσεων για βελτίωση της ελκυστικότητας των πόλεων, ποιοτική διαβίωση, εργασία, επιχειρείν, προσελκύνοντας επενδύσεις & εργαζομένους ιδιαίτερα υψηλών προσόντων (ευφυείς κοινότητες).

Υποστήριξη του ανθρώπινου δυναμικού και των κοινοτήτων που πλήττονται από την απολιγνιτοποίηση

Προϋπόθεση για την ενίσχυση της απασχόλησης στη μεταλιγνιτική εποχή και την προστασία των υφιστάμενων θέσεων εργασίας αποτελεί η αναβάθμιση δεξιοτήτων του ανθρώπινου κεφαλαίου, η ενίσχυση των κοινωνικών υποδομών και η ανάπτυξη & υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης / επανακατάρτισης σε νέες δραστηριότητες μείωσης του ανθρακικού αποτυπώματος στις παραγωγικές επενδύσεις και βιομηχανίες.

Λόγω του ότι ο τομέας της ενέργειας προκρίνεται στην περίπτωση της Μεγαλόπολης ως σημαντικός, για τον εκσυγχρονισμό του παραγωγικού συστήματος και θα υπάρξουν εκτεταμένες αποκαταστάσεις εκτάσεων, διευκολύνεται η επανακατάρτιση (upskilling & reskilling) των εργαζομένων στις επηρεαζόμενες & μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις, αφού υπάρχει συνάφεια μεταξύ των δεξιοτήτων που διαθέτουν και αυτών που θα απαιτηθούν. Για τους συγκεκριμένους εργαζόμενους είναι ευκολότερη η επανακατάρτιση και προώθησή τους σε βιομηχανικές ειδικότητες στις βιομηχανίες που θα εγκατασταθούν στην περιοχή.

Προκύπτει η ανάγκη αναβάθμισης των υπηρεσιών των αρμόδιων εκπαιδευτικών φορέων με σκοπό την κατάρτιση του υφιστάμενου αλλά και μελλοντικού εργατικού δυναμικού, τη διασύνδεση με τις επιχειρήσεις, αλλά και επέκταση του ερευνητικού τους έργου σε νέες τεχνολογίες καθαρής ενέργειας, αγροδιατροφής ή/και άλλες οικονομικές δραστηριότητες που ενδέχεται να αναπτυχθούν στην περιοχή.

Καίριας σημασίας είναι η αναβάθμιση των υπηρεσιών εύρεσης εργασίας, που μπορεί να οδηγήσει σε μείωση του χρόνου που παραμένει κάποιος άνεργος. Η βελτίωση των εν λόγω υπηρεσιών δύναται να έχει θετικά οφέλη στην αύξηση της κινητικότητας μεταξύ κλάδων και στη διευκόλυνση της διαφοροποίησης της τοπικής οικονομίας. Τέλος, θα υποστηριχθούν οι κοινωνικές υποδομές για τους σκοπούς της φροντίδας των παιδιών και των ηλικιωμένων.

Η περιοχή αντιμετωπίζει το διττό πρόβλημα της κοινωνικο-οικονομικής και περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Το ΤΔΜ στοχεύει στη βελτίωση της ελκυστικότητάς της ως τόπου εργασίας και κατοικίας. Στους οικισμούς που βρίσκονται εγγύτερα στα λιγνιτωρυχεία και τις μονάδες παραγωγής ενέργειας (πυρήνας της Ζώνης Απολιγνιτοποίησης, Ν. 4759/20 (ΦΕΚ 245/Α/20), εκτός από έργα περιβαλλοντικής εξυγίανσης, θα προωθηθούν σύγχρονες λύσεις για θέρμανση, βιώσιμη κινητικότητα, ενεργειακή αποδοτικότητα, προκειμένου να εξασφαλίζεται μια ιδιαίτερα ικανοποιητική ποιότητα ζωής.

Άμβλυνση των αρνητικών συνεπειών στο περιβάλλον, την υγεία και την ασφάλεια από την εξόρυξη και την παραγωγή ενέργειας από την καύση λιγνίτη και πρόληψη της δημιουργίας νέων παραγόντων ρύπανσης

Η απόσυρση των λιγνιτικών μονάδων δημιουργεί την ανάγκη αποκατάστασης γαιών και αναπροσαρμογής των χρήσεων γης, εντός του λιγνιτικού πεδίου. Στο πλαίσιο της αποκατάστασης και αναπροσαρμογής των εκτάσεων, επιδιώκεται και η ανάδειξη του πολυποίκιλου φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής, μέσω της ανάπτυξης π.χ. χώρων πρασίνου, λιμνών, δασών. Η αποκατάσταση και αναπροσαρμογή των εδαφών έχει ως στόχο επιπλέον να δημιουργήσει τις κατάλληλες υποδομές για την προσέλκυση και ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων.

Στην περίπτωση της διαχείρισης των υδάτων, θα εφαρμοστεί η σχετική διάταξη της αιτιολογικής σκέψης, σημ. 12 του Καν. 1056/2021 (JTF).

Είναι επιτακτική η ανάγκη στροφής προς ένα νέο παραγωγικό πρότυπο που να μη δημιουργήσει νέα προβλήματα στο περιβάλλον, γι' αυτό προωθείται η ολοκληρωμένη διαχείριση απορριμμάτων των παραγωγικών δραστηριοτήτων [ανακύκλωση Φ/Β πάνελ και ηλεκτρικών συσσωρευτών (μπαταριών)].

Εν κατακλείδι στον πίνακα 2.3 παρουσιάζεται η λογική παρέμβασης που αναπτύχθηκε ανωτέρω και η σύνδεση με τις προτεραιότητες του κεφ. 2.4.

Με βάση τις αρχικές εκτιμήσεις του IOBE, το ΤΔΜ θα έχει δημιουργήσει και στηρίξει άμεσα, έμμεσα & επαγόμενα ~3.250 θέσεις εργασίας, ένα έτος μετά την ολοκλήρωση της ΠΠ (2030).

2.3. Consistency with other relevant national, regional or territorial strategies and plans

Reference: point (e) of Article 11(2)

Οι αναπτυξιακές ανάγκες, οι οικονομικές και επιχειρηματικές προοπτικές - δυνατότητες και οι αναμενόμενοι στόχοι που τίθενται για τις επηρεαζόμενες περιοχές ευθυγραμμίζονται με τις ακόλουθες θεσπισμένες εθνικές και περιφερειακές στρατηγικές και σχέδια:

Εθνική Στρατηγική Έρευνας και Καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση 2014-2020: Η ενίσχυση της συμβολής των ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα και η ανάπτυξη και αναβάθμιση των ενεργειακών & μεταφορικών υποδομών αποτυπώνονται στις εθνικές επιδιώξεις που θέτει η στρατηγική καθώς και στους στόχους της δίκαιης μετάβασης του Δ. Μεγαλόπολης & των επηρεαζόμενων όμορων δήμων. Κοινοί στόχοι είναι η ενίσχυση του αγροδιατροφικού τομέα, της έρευνας, της καινοτομίας, της μεταφοράς προηγμένων τεχνολογιών, καθώς και η ανάπτυξη του πολιτιστικού & τουριστικού προϊόντος. Επισημαίνεται ότι λαμβάνονται υπόψη τα συμπεράσματα και οι προτάσεις της **Εθνικής Στρατηγικής Έρευνας και Καινοτομίας 21-27** και της **Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης 21-27**, τόσο ως προς τους τομείς εξειδίκευσης, όσο και ως προς τις προτεινόμενες δράσεις. Σημειώνεται ότι σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Καινοτομίας εκπονήθηκε πρόγραμμα δράσεων που συμπεριλήφθηκε στο ΕΣΔΙΜ και το ΠΔΑΜ.

Έξυπνη Εξειδίκευση Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας στις επιχειρήσεις & τον αγροτικό τομέα της Περιφέρειας Πελοποννήσου για την περίοδο 14-20: Η εν λόγω στρατηγική ευθυγραμμίζεται με τις προτεραιότητες που διαμορφώνονται στο πλαίσιο της δίκαιης αναπτυξιακής μετάβασης των επηρεαζόμενων περιοχών, για την αναβάθμιση του πρωτογενή τομέα με έμφαση στην ενίσχυση των τοπικών προϊόντων & της εξωστρέφειας της τοπικής παραγωγής, στην εύρεση νέων τεχνολογικών μέσων & μεθόδων προστασίας του περιβάλλοντος και στην περαιτέρω εκπαίδευση & αναβάθμιση των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού της περιοχής. Επισημαίνεται ότι θα ληφθούν υπόψη τα συμπεράσματα και οι προτάσεις της **Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης 21-27 της Περιφέρειας**, κατόπιν της έγκρισης-οριστικοποίησης της.

Εθνική Στρατηγική για την Κυκλική Οικονομία: Η ανάπτυξη της κυκλικής οικονομίας και η προώθηση και μεταφορά νέας γνώσης και καινοτόμων μεθόδων & τεχνολογιών, ιδιαίτερα στον ενεργειακό τομέα, αποτελούν βασικά σημεία σύγκλισης της ως άνω εθνικής στρατηγικής με τη στρατηγική & τους αναπτυξιακούς στόχους της μετάβασης.

Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) 2030: Η έμφαση στον τομέα της καθαρής ενέργειας και στον μετασχηματισμό του ενεργειακού μείγματος αποτυπώνεται τόσο στο ΕΣΕΚ όσο & στις αναπτυξιακές ανάγκες για τη δίκαιη μετάβαση των επηρεαζόμενων περιοχών. Βασικό σημείο σύγκλισης αποτελεί η μέριμνα για την ανάπτυξη της έρευνας και καινοτομίας στον ενεργειακό τομέα.

Μακροχρόνια Στρατηγική για το 2050: Κοινές επιδιώξεις της στρατηγικής και της δίκαιης αναπτυξιακής μετάβασης του Δ. Μεγαλόπολης & των επηρεαζόμενων όμορων δήμων είναι η μείωση των εκπομπών ρυπογόνων αερίων, η ενίσχυση της συμβολής των ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα και της κυκλικής οικονομίας, η τόνωση της επιχειρηματικότητας, της βιομηχανικής παραγωγής & της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.

Εθνικό Πρόγραμμα Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης 2020 – 2029: Οι πολιτικές και τα μέτρα αποτελούν βασικές αναπτυξιακές προτεραιότητες της δίκαιης μετάβασης του Δ. Μεγαλόπολης & των επηρεαζόμενων όμορων δήμων και στοχεύουν κυρίως στη μετάβαση σε μια εποχή καθαρής ενέργειας, λιγότερων εκπομπών ρύπων και αύξησης της συμβολής των ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα.

Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2021-2025: Οι πολιτικές που τίθενται ευθυγραμμίζονται με τις ανάγκες και τους στόχους της δίκαιης μετάβασης του Δ. Μεγαλόπολης & των επηρεαζόμενων όμορων δήμων στους τομείς, μεταξύ άλλων, της πράσινης ανάπτυξης, της ενίσχυσης της απασχόλησης & της ποιοτικής κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού, στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας & της καινοτομίας καθώς και στην ενσωμάτωση νέας γνώσης & στον ψηφιακό μετασχηματισμό.

Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα 2014-2029: Στοχεύει στη διασφάλιση της προστασίας των οικοσυστημάτων και του φυσικού πλούτου και στην αποδοτικότερη χρήση των πόρων καθώς και στην ανάπτυξη τομέων όπως η γεωργία, η κτηνοτροφία και ο τουρισμός, βασικές αναπτυξιακές προτεραιότητες και της μετάβασης στην υπό εξέταση περιοχή.

Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία: Βασικός στόχος για την Ελληνική Οικονομία είναι η συστηματική αύξηση των εισοδημάτων, μέσα από την υλοποίηση δράσεων οικονομικής πολιτικής που πρόκειται να ενισχύουν την παραγωγικότητα, την εργασία και τις επενδύσεις (Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία, 2020). Οι στόχοι αυτοί αποτυπώνονται και στο πλαίσιο της ΔΑΜ της ευρύτερης περιοχής της Μεγαλόπολης.

Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας: Οι άξονες προτεραιότητας που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης & Ανθεκτικότητας και αφορούν την πράσινη ανάπτυξη, τον ψηφιακό & οικονομικό μετασχηματισμό και την ενίσχυση της απασχόλησης ευθυγραμμίζονται με τους στόχους που τίθενται στο πλαίσιο της δίκαιης μετάβασης του Δ. Μεγαλόπολης & των επηρεαζόμενων όμορων δήμων.

Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων (ΕΣΔΑ): Το ΕΣΔΑ καθορίζει τις προοπτικές διαχείρισης έως το 2020 σύμφωνα με την ενωσιακή στρατηγική που αποτυπώνεται και μέσα στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020» (Ελληνική Δημοκρατία - Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων, 2020). Η απορρύπανση των εκτάσεων, που βρίσκονται σήμερα οι λιγνιτικές μονάδες στην Μεγαλόπολη, αποτελεί βασική επιδίωξη για την προστασία του περιβάλλοντος & του φυσικού πλούτου.

Περιφερειακή Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης (ΠΕΣΚΕ) Πελοποννήσου 2014-2020: Οι ανάγκες που προκύπτουν μέσα από την μετάβαση σε μια εποχή καθαρής οικονομίας, αυξημένης απασχολησιμότητας και κοινωνικής & εργασιακής ενσωμάτωσης, τόσο του επηρεαζόμενου ανθρώπινου δυναμικού, όσο και των ευπαθών ομάδων, συνάδει με τις επιδιώξεις της εν λόγω στρατηγικής. Στους κοινούς αναπτυξιακούς στόχους συγκαταλέγονται η βελτίωση των εκπαιδευτικών & κοινωνικών υπηρεσιών - υποδομών, με παράλληλη ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας και των επιχειρήσεων των επηρεαζόμενων περιοχών.

Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού 20-25: Η Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού 20 –25 (Ελληνική Δημοκρατία - Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025, 2020) αφορά εγχειρίδιο που περιγράφει τη στρατηγική της χώρας για τη μετάβαση στην Ψηφιακή Ελλάδα. Για τον Δ. Μεγαλόπολης & την περιοχή των επηρεαζόμενων όμορων δήμων απαιτείται ψηφιακός μετασχηματισμός σε όλους τους τομείς της οικονομίας, της διοίκησης αλλά και των εκπαιδευτικών & κοινωνικών υπηρεσιών, επιδιώξεις άμεσα συνυφασμένες με τις πολιτικές που θέτει η Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού.

Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (την ευθύνη εκπόνησης του οποίου είχε ο Υπουργός Επικρατείας). Θα πραγματοποιηθούν επιμέρους στοχευμένες ενέργειες, δράσεις & παρεμβάσεις, σε συμφωνία με το περιεχόμενο του, ενώ η Δομή Διαχείρισης του ΠΔΑΜ θα συμμετέχει στο θεματικό Δίκτυο για τα θέματα αναπηρίας που προβλέπεται να λειτουργήσει κατά την ΠΠ 21-27.

2.4. Types of operations engaged

Reference: point (g-k) of Article 11(2) and Article 11(5)

2.4.1 Κατηγορίες ενδεικτικών πράξεων

Οι σπουδαιότερες παρεμβάσεις στις ακόλουθες 5 προτεραιότητες:

1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας

Έρευνα - καινοτομία - προηγμένες τεχνολογίες

Ανάπτυξη της καινοτομίας, εξωστρέφειας, ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων & διασύνδεση τους με το οικοσύστημα ΕΤΑΚ. Έμφαση σε τομείς προτεραιότητας της Εθνικής RIS3 (κεφ. 2.2). Στήριξη νεοφυών/υφιστάμενων καινοτόμων επιχειρήσεων, δημιουργία εκκολαπτηρίων/επιταχυντών επιχειρήσεων, μέτρα συγκράτησης/προσέλκυσης επιστημόνων.

Εμβληματικό έργο για τον παραγωγικό μετασχηματισμό & τη στροφή της περιφέρειας στην έρευνα & καινοτομία: Κόμβος Βιοοικονομίας (κεφ. 2.1).

Ανταγωνιστικότητα ΠΜΕ και ΜΜΕ - Ψηφιακός μετασχηματισμός επιχειρήσεων

Ίδρυση & στήριξη της ανταγωνιστικότητας των ΠΜΕ & ΜΜΕ, σε όλους τους τομείς (κεφ 2.1, 2.2), περιλαμβάνοντας τον πράσινο & ψηφιακό μετασχηματισμό των επιχειρήσεων.

Υποδομές και μηχανισμοί επιχειρηματικότητας

Αναβάθμιση υφιστάμενων & στήριξη της δημιουργίας νέων οργανωμένων χωρικών υποδοχέων παραγωγικών δραστηριοτήτων. Υποστήριξη της δημιουργίας & χρηματοδότηση του Επιχειρηματικού

Πάρκου Μεγαλόπολης, ως **εμβληματικό έργο**. Υποστηρικτικοί μηχανισμοί της επιχειρηματικότητας & της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Επενδύσεις σημαντικής κλίμακας

Υλοποίηση παραγωγικών επενδύσεων σημαντικής κλίμακας, που θα οδηγήσουν σε αύξηση των δημιουργούμενων θέσεων εργασίας μετά την απολιγνιτοποίηση.

2. Ενεργειακή μετάβαση - κλιματική ουδετερότητα

Ενεργειακή αποδοτικότητα

Στήριξη σε νοικοκυριά, δημόσια/δημοτικά κτίρια & υποδομές, κτίρια γραφείων & παραγωγικών μονάδων για μείωση του ενεργειακού κόστους.

Καθαρή & έξυπνη ενέργεια

Αύξηση αυτοπαραγωγής από ΑΠΕ (Green Cities) - Έξυπνο Ενεργειακό Δίκτυο [Smart Energy Network (SEN) – Ενεργειακές Κοινότητες. Εγκατάσταση αντλιών θερμότητας για θέρμανση/ψύξη ή/και συστημάτων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ που θα αξιοποιείται για θέρμανση/ψύξη με αντλίες θερμότητας μεμονωμένα ή για τ/θ, κατά τα πρότυπα του “REPowerEU” με την προϋπόθεση μη επικαλύψεων μεταξύ των δράσεων.

Υποδομές μακροχρόνιας (ιδίως) αποθήκευσης καθαρής ενέργειας.

Στήριξη αναβάθμισης δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας για αύξηση της εγκατεστημένης ισχύος ΑΠΕ.

Δράσεις δημιουργίας σημείων φόρτισης/ανεφοδιασμού για ηλεκτροκίνηση/κίνηση με καθαρά καύσιμα.

Στήριξη της κατασκευής:

α) μικρών μονάδων βιοαερίου αξιοποιώντας κτηνοτροφικά, πτηνοτροφικά & αγροτικά υπολείμματα
β) μονάδων βιομάζας για παραγωγή ενέργειας & τ/θ & βι) κέντρων διαχείρισης βιομάζας, σε πλήρη συμμόρφωση με:

- οδηγία RED II
- “cascading principle” στην πρόταση αναθεώρησής της
- κανονισμό LULUCF
- το ΕΣΕΚ
- τη στρατηγική για κυκλική οικονομία
- τους στόχους κλιματικής ουδετερότητας για το 2050

Με τη διασπορά των κέντρων διαχείρισης της υπολειμματικής βιομάζας από δάση ή γεωργικά κατάλοιπα, επιτυγχάνονται η απεξάρτηση από την εισαγόμενη βιομάζα, αύξηση της οικονομικής βιωσιμότητας διαχείρισής της, μείωση των αποστάσεων από τους τόπους συλλογής & μείωση του ενεργειακού & ανθρακικού αποτυπώματος. Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, καθώς ο κλάδος είναι έντασης εργασίας.

3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία

Αναπροσαρμογή των εδαφών και των εγκαταστάσεων στα λιγνιτικά πεδία

Στήριξη δράσεων για αναπροσαρμογή & επανάχρηση των υποβαθμισμένων εκτάσεων & εγκαταστάσεων στο λιγνιτικό πεδίο του Δ. Μεγαλόπολης. Οι δράσεις σχετίζονται με την αναπτυξιακή αξιοποίηση των αποκατεστημένων εδαφών, που έχουν περιέλθει στην κυριότητα του Δημοσίου & στα οποία έχουν υλοποιηθεί οι εργασίες αποκατάστασης από το Ταμείο Ανάκαμψης. Αφορούν κυρίως α) πράσινες υποδομές, όπως είναι τα αντιπλημμυρικά έργα, οι αναβαθμίσεις για την καλλιέργεια, οι δράσεις αποκατάστασης, διαχείρισης και παρακολούθησης της βιοποικιλότητας (εκτός PAF), υποδομές αποδοτικής χρήσης των φυσικών πόρων, ιδίως του νερού και β) τεχνικά έργα για την αναπροσαρμογή της χρήσης, όπως υποδομές διευκόλυνσης της πρόσβασης, δίκτυα & υποδομές δημόσιου χαρακτήρα, αναγκαία για την εύρυθμη λειτουργία των επιχειρηματικών πάρκων & λοιπών επενδύσεων & δραστηριοτήτων εντός της περιμέτρου των πρώην λιγνιτικών ορυχείων κ.ο.κ

Στην περίπτωση της διαχείρισης των υδάτων, θα εφαρμοστεί η σχετική διάταξη της αιτιολογικής σκέψης,

σημ. 12 του Καν. 1056/2021 (JTF).

Κυκλική οικονομία και ορθολογική χρήση φυσικών πόρων

Στήριξη επενδύσεων για την επαναχρησιμοποίηση, την επισκευή & την ανακύκλωση αποβλήτων, που σχετίζονται με τις αναδυόμενες αλυσίδες αξίας & τις νέες παραγωγικές επενδύσεις.

4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση & ενδυνάμωση ανθρώπινου κεφαλαίου

Άμεση αντιμετώπιση των συνεπειών της απολιγνιτοποίησης στην αγορά εργασίας / προώθηση & ενίσχυση της απασχόλησης

Στήριξη & προώθηση της απασχόλησης για το ανθρώπινο δυναμικό που επηρεάζεται από την απολιγνιτοποίηση, με κίνδυνο απώλειας θέσης εργασίας ή βρίσκεται σε καθεστώς ανεργίας.

Στοχευμένες δράσεις για ανέργους. Επιδότηση θέσεων εργασίας για προώθηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας.

Κατάρτιση & επανακατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού / προσαρμοστικότητα εργαζομένων & επιχειρήσεων

Καλλιέργεια νέων & αναβάθμιση υφιστάμενων δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού σε τομείς όπως: ΑΠΕ, περιβαλλοντικές αποκαταστάσεις, διαχείριση αποβλήτων & σε βιομηχανικές ειδικότητες ανάλογα με τις νέες επενδύσεις. Προγράμματα συμβουλευτικής ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού, ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση & υποστήριξη στον εκσυγχρονισμό των συστημάτων διαχείρισης & ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού- έμφαση στην καλλιέργεια & ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων & των εφαρμογών σε τεχνολογίες αιχμής.

Κοινωνικοοικονομική ένταξη / Υποδομές κοινωνικής φροντίδας και πρόνοιας

Για τις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού: υλοποίηση εξειδικευμένων προγραμμάτων συμβουλευτικής υποστήριξης & ενδυνάμωσης σε τοπικό επίπεδο, ενίσχυση των σχετικών υποδομών για την κοινωνικοοικονομική ένταξη τους - έμφαση στα παιδιά και τους ηλικιωμένους.

Υποδομές για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση

Αναβάθμιση & εκσυγχρονισμός των υποδομών για επαγγελματική εκπαίδευση & κατάρτιση.

Εμβληματικό έργο: «Πράσινο Σχολείο» του ΟΑΕΔ.

Εξοικείωση - Ευαισθητοποίηση κοινωνικού και οικονομικού ιστού

Προγράμματα διά βίου μάθησης για περιβάλλον, πράσινη οικονομία, ψηφιακές δεξιότητες & επιχειρηματικότητα

5. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας

Ποιότητα ζωής και ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις σε αστικές και αγροτικές περιοχές

Χρηματοδότηση παρεμβάσεων στον Δ. Μεγαλόπολης μέσα από ολοκληρωμένες εδαφικές στρατηγικές. Το ενδιαφέρον επικεντρώνεται σε περιοχές εντός λιγνιτικού πεδίου ή που βρίσκονται εγγύτερα στα λιγνιτωρυχεία & τις μονάδες παραγωγής ενέργειας. Έμφαση σε παρεμβάσεις που προωθούν το δίπτυχο τουρισμός-πολιτισμός ως εναλλακτικό μοχλό ανάπτυξης των επηρεαζόμενων περιοχών (αποκατάσταση χώρων αρχαιολογικού ή πολιτιστικού ενδιαφέροντος εντός των λιγνιτωρυχείων για ανάπτυξη εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων, ψηφιακές εφαρμογές, προώθηση της βιώσιμης κινητικότητας μέσω ζωνών & οδών ήπιας κυκλοφορίας, ποδηλατοδρόμους, κλπ.).

Περιοχή εφαρμογής των προτεραιοτήτων: Σύνολο δήμων, πλην των προτεραιοτήτων 3 και 5, που αφορούν στον Δ. Μεγαλόπολης.

2.4.2 Παραγωγικές επενδύσεις σε επιχειρήσεις άλλες από ΜΜΕ

Πρόκειται για απαραίτητες επενδύσεις για την υλοποίηση του Εδαφικού Σχεδίου, αφού συμβάλουν στην παραγωγική διαφοροποίηση της περιοχής, η οποία μέχρι σήμερα βασίζεται στον λιγνίτη.

Στις επηρεαζόμενες περιοχές εκτιμάται ότι θα χαθούν **3.100 θέσεις εργασίας (θ.ε)** έως το 2029 (άμεσα, έμμεσα και επαγόμενα). Αρχικές εκτιμήσεις υποδεικνύουν ότι με τους πόρους του ΤΔΜ που θα κατευθυνθούν σε πράξεις ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας & των παραγωγικών επενδύσεων θα δημιουργηθούν και στηριχθούν στην περιοχή περίπου **2.750 (θ.ε)** εφόσον δεν ενισχυθούν παραγωγικές

επενδύσεις από μεγάλες επιχειρήσεις. Με την υλοποίηση παραγωγικών επενδύσεων από μεγάλες επιχειρήσεις, στις οποίες η ένταση ενίσχυσης λόγω της υψηλότερης κεφαλαιακής δαπάνης θα είναι αρκετά χαμηλότερη (~40% έναντι 60-65% σε ΜΜΕ), θα υπάρξει υψηλότερη μόχλευση ιδιωτικών κεφαλαίων & αναμένεται να δημιουργηθούν, στηριχθούν στη Μεγαλόπολη περίπου **3.250 (θ.ε)**.

Τόσο στην ανοικτή πρόσκληση της Τεχνικής Επιτροπής ΔΑΜ προς τους ιδιώτες, όσο και στο πλαίσιο του ΣΔΑΜ, υποβλήθηκε μια αρκετά ώριμη πρόταση στον κλάδο των φαρμάκων.

Πρόκειται για:

Επιχείρηση παραγωγής πρώτων υλών ενέσιμων φαρμάκων & ενέσιμων τελικών φαρμακευτικών προϊόντων, με CAPEX €130Μ, δημιουργία 300 (θ.ε) στη λειτουργία & 350 (θ.ε) στην κατασκευή. Δεν περιλαμβάνονται έμμεσες & επαγόμενες (θ.ε) από τη λειτουργία της επένδυσης. Αναμενόμενα οφέλη: ενίσχυση του βιομηχανικού προφίλ της περιοχής, δυνατότητα συνεργασίας με το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου για την ανάπτυξη ερευνητικών προγραμμάτων, προσέλευση νέου επιστημονικού δυναμικού, αντιστάθμιση απώλειας θέσεων εργασίας στην επηρεαζόμενη περιοχή, συγκράτηση του πληθυσμού.

Σύμφωνα με μελέτη του IOBE για τους κλαδικούς πολλαπλασιαστές του ΑΕΠ της χώρας, ο πολλαπλασιαστής ανάπτυξης του ΑΕΠ από τον κλάδο φαρμάκου (θεωρείται στρατηγικός κλάδος για τη χώρα) έχει πολύ υψηλή τιμή & η φαρμακευτική δραστηριότητα, δημιουργεί κυρίως θέσεις εργασίας υψηλής εξειδίκευσης & αξίας. Ο κλάδος ενισχύεται από τις υφιστάμενες και νέες ΣΕΕ & ΕΤΑΚ.

Η εγγύτητα της νέας επιχείρησης με το υπάρχον συγκρότημα θα βοηθήσει στην εκπαίδευση του εργατικού & επιστημονικού προσωπικού στις υπάρχουσες εγκαταστάσεις.

Η συγκεκριμένη επιχείρηση έχει καταδειχθεί στον χώρο της παραγωγικής καινοτομίας & η λειτουργία της θα συμβάλει στη μετάβαση σε μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία έως το 2050 & τους σχετικούς περιβαλλοντικούς στόχους.

Η επένδυση δεν αφορά σε μετεγκατάσταση.

Η ενδεικτική λίστα μεγάλων επιχειρήσεων περιέχεται στο παράρτ. κεφ 2.4.

2.4.3 Επενδύσεις σε επιχειρήσεις για να επιτευχθεί η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από τις δραστηριότητες που παρατίθενται στο παράρτημα Ι της οδηγίας 2003/87/ΕΚ.

Δεν έχουν καταγραφεί έως τώρα σχετικές επενδύσεις σε αυτή τη κατηγορία των επιχειρήσεων.

2.4.4 Συνέργειες και συμπληρωματικότητα με πυλώνες ΜΑΜ

Ο Πυλώνας 2 θα αξιοποιηθεί σε κάθε μορφή πιστωτικής ενίσχυσης i) για τη μικροχρηματοδότηση ΠΜΕ & ii) για την ενίσχυση επενδύσεων σε νευραλγικούς τομείς για επίτευξη των στόχων της μετάβασης.

Ο Πυλώνας 3 θα αξιοποιηθεί σε δημόσιες επενδύσεις που δεν παράγουν επαρκή ροή εσόδων (π.χ. υποδομές ενέργειας & μεταφορών, δίκτυα τ/θ, πράσινη κινητικότητα, ενεργειακή αποδοτικότητα, επενδύσεις ΑΠΕ) & σε έργα ενίσχυσης της οικονομικής διαφοροποίησης των επηρεαζόμενων εδαφών από τη μετάβαση & είναι συμπληρωματικά με το ΤΑΜ (π.χ. νέα οδικά & σιδηροδρομικά έργα ή/& ανακατασκευές & βελτιώσεις υφισταμένων, υποδομές/δίκτυα ύδρευσης, άρδευσης). Έχει υπογραφεί μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ Ελληνικού Δημοσίου & ΕΤΕπ, για στήριξη μέσω δανειακής διευκόλυνσης από την ΕΤΕπ & επιχορήγησης από την Ε.Ε (αντιπροσωπεύοντας το 25% του δανείου). Η απόφαση έγκρισης της επιχορήγησης θα ληφθεί από την Ε.Ε, υπό την προϋπόθεση χορήγησης της επιχορήγησης από την ΕΤΕπ για το ίδιο έργο. Καταληκτική ημερομηνία υποβολής πρότασης για το εθνικό μερίδιο που προορίζεται για την Ελλάδα, είναι το 2025.

Οι ελληνικές αρχές θα αξιοποιήσουν τις δυνατότητες τεχνικής υποστήριξης που παρέχονται από την Ε.Ε & την ΕΤΕπ για την υλοποίηση του συνολικού σχεδιασμού της ΔΑΜ προς όφελος των φορέων που εμπλέκονται σε όλα τα στάδια εφαρμογής του με στόχο την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των προκλήσεων.

- JASPERS : για παρεμβάσεις του Πυλώνα 1.
- TSI : για την ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας των Δομών του συστήματος διακυβέρνησης ΔΑΜ για την υλοποίηση των Πυλώνων 2 & 3.

- PASS : κατά προτεραιότητα για παρεμβάσεις Πυλώνων 2 και 3.

2.4.5 Συνέργειες και συμπληρωματικότητα με άλλα προγράμματα

Η συνέργεια και συμπληρωματικότητα με το ΠΕΠ Πελοποννήσου και τα συναφή Τομεακά Προγράμματα έχει συζητηθεί ενδελεχώς με τις αρμόδιες ΔΑ.

Συνέργειες με το Ταμείο Ανάκαμψης (ΤΑ)

Διασφαλίζεται η ύπαρξη συνεργειών & συμπληρωματικότητας του ΤΔΜ με το ΤΑ σχετικά με την αποκατάσταση & αναπροσαρμογή μεταβιβαζόμενων από τη ΔΕΗ γαιών & καθορίζονται κανόνες / κριτήρια διαχωρισμού για αποφυγή επικαλύψεων ως εξής:

(α) Το ΤΑ χρηματοδοτεί αποκλειστικά εργασίες “αποκατάστασης των εδαφών” / “land restoration” (ήτοι την κατάλληλη προετοιμασία των εδαφών ως υπόβαθρο για να υποδεχθούν τις νέες χρήσεις γης & τις συνακόλουθες οικονομικές δραστηριότητες). Οι σημαντικότερες γενικές κατηγορίες εργασιών/έργων αποκατάστασης είναι: εργασίες σταθεροποίησης & διαμόρφωσης του εδάφους, διαμόρφωση νέων (τεχνητών) λιμνών, γεωτεχνικές & υδραυλικές εργασίες, χαρτογράφηση, επιθεωρήσεις, συντήρηση, απολύμανση/απορρύπανση εδάφους, διαχείριση αποβλήτων που σχετίζονται με την εξόρυξη λιγνίτη, κατεδαφίσεις υφιστάμενων υποδομών, εξειδικευμένη αποξήλωση / απομάκρυνση εξοπλισμού, κόστη που σχετίζονται με τη διαχείριση των εργασιών/έργων αποκατάστασης.

Το τελικό Εθνικό Σχέδιο του ΤΑ περιγράφει τις κατηγορίες εργασιών/έργων αποκατάστασης, που θα υλοποιηθούν.

(β) Το ΤΔΜ χρηματοδοτεί κατά κανόνα έργα, αναγκαία για την “αναπροσαρμογή της χρήσης” / “reprofiling” αυτών των εδαφών ως υποδοχέων νέων οικονομικών δραστηριοτήτων. Για τη συγκεκριμένη κατηγορία έργων, βλέπε κεφ. 2.4.1, σημ. 3.

Μεταβίβαση εδαφών & Αρχή «Ο Ρυπαίνων Πληρώνει»

Η διαδικασία μεταβίβασης λιγνιτικών γαιών από τη ΔΕΗ ΑΕ στο Ελληνικό Δημόσιο είναι αντικείμενο της της προγρ. Σύμβασης, αρ. 155/παρ.3 του Ν.4759/20.

Μια από τις βασικές παραμέτρους, σε αυτή τη διαδικασία είναι η τήρηση της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» διασφαλίζοντας ότι η αξία της προς μεταβίβαση γης –που θα γίνει από ανεξάρτητο εκτιμητή– θα είναι κατ’ ελάχιστο ίση με το κόστος των απαιτούμενων εργασιών αποκατάστασης. (Παράρτ. κεφ.2.4).

Συνέργεια με το Στρατηγικό Σχέδιο για την Κοινή Αγροτική Πολιτική 2023-2027

Το ΣΣ ΚΑΠ 2023-2027 θα αξιοποιηθεί στην κατεύθυνση πράσινων επενδύσεων και πρακτικών αγροτικής ανάπτυξης συμβάλλοντας στο στόχο της διαφοροποίησης της οικονομίας των επηρεαζόμενων περιοχών, σε πεδία κοινού ενδιαφέροντος με τον ΜΔΜ.

3. Governance mechanisms

Reference: point (f) of Article 11(2)

3.1 Εταιρική σχέση

Η Συντονιστική Επιτροπή ΣΔΑΜ, σε συνεργασία με τις περιφερειακές αρχές, προχώρησε στην οργάνωση εταιρικής σχέσης στο πλαίσιο του άρθρου 8 του ΚΚΔ ώστε να συγκροτηθεί το ενδεδειγμένο σχήμα στο οποίο συμμετείχαν φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, οικονομικοί και κοινωνικοί φορείς, εκπρόσωποι επιστημονικών και ακαδημαϊκών φορέων, ερευνητικών κέντρων, επιμελητηρίων, εργατικών κέντρων/σωματείων εργαζομένων κ.ά.

Για το προσχέδιο του ΕΣΔΙΜ Μεγαλόπολης διενεργήθηκαν δυο κύκλοι διαβούλευσης με συγκεκριμένο δομημένο ερωτηματολόγιο προς διευκόλυνση των φορέων: από 8/2/2021 έως 19/3/2021 και από 8/6/2021 έως 25/6/2021 στο πλαίσιο του ΠΔΑΜ.

Η ανταπόκριση των φορέων ήταν μεγάλη, τόσο με απαντήσεις τους επί ερωτηματολογίων όσο και με τοποθετήσεις τους μέσω εγγράφων και επιστολών που αποτύπωσαν τις σχετικές προτάσεις τους.

Οι κύριες αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν στο ΕΣΔΙΜ αφορούν στον εμπλουτισμό των στοιχείων με βάση τις μελέτες που εκπονήθηκαν, στην αποτύπωση ολιστικού χρονοδιαγράμματος μετάβασης, στην ενίσχυση της στατιστικής επεξεργασίας και την μεθοδολογία προσδιορισμού των επηρεαζόμενων εδαφών, σε αποσαφηνίσεις σχετικά με τις νέες χρήσεις γης και την αποκατάσταση εδαφών, στην ενίσχυση της λογικής παρέμβασης με την ανάδειξη των στρατηγικών επιλογών για την άμβλυνση των επιπτώσεων της μετάβασης, στην πληρέστερη αποτύπωση των ενδεικτικών παρεμβάσεων, με την εισαγωγή των εμβληματικών έργων και την συμμετοχή των μεγάλων επιχειρήσεων, καθώς και στην αναμόρφωση της διακυβέρνησης ώστε να αποτυπώνεται η εμπλοκή των τοπικών φορέων στη προετοιμασία και υλοποίηση του ΕΣΔΙΜ.

Η εμπλοκή των τοπικών φορέων της εταιρικής σχέσης στην υλοποίηση της ΔΑΜ διασφαλίζεται ως εξής:

- **Ίδρυση παραρτήματος/γραφείου της Μετάβαση ΑΕ** στην περιοχή της Μεγαλόπολης για την παροχή τεχνικής υποστήριξης σε τοπικούς δικαιούχους κατά την ωρίμανση των έργων τους & την οργανωμένη υποδοχή, ενημέρωση και υποστήριξη των επενδυτών στις περιοχές ΔΑΜ.
- **Σύσταση Επιτροπών Αξιολόγησης Έργων ΔΑΜ**, σε εφαρμογή των προβλέψεων του νόμου ΔΑΜ (ν.4872/2021, άρθρο 14), με αρμοδιότητα την αξιολόγηση έργων, επενδύσεων και αναπτυξιακών σχεδίων ενδιαφέροντος ΔΑΜ και στις οποίες θα συμμετέχει υποχρεωτικά ένας εκπρόσωπος από κάθε επηρεαζόμενη Περιφέρεια.
- Για το ΕΣΔΙΜ της Μεγαλόπολης συγκροτείται **Περιφερειακή/Εδαφική Επιτροπή**, κατά τα πρότυπα του άρθρου 64 Ν.4914/2022, υπό την προεδρεία των τοπικών αρχών, **με συμβουλευτικό και εισηγητικό ρόλο** προς τις δομές διακυβέρνησης ΔΑΜ και την Επ.
- Παρακολούθησης ΠΔΑΜ, ως προς την υλοποίηση της Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης. Η Επιτροπή αυτή επιπλέον θα προωθεί σε τοπικό επίπεδο τον **διάλογο και την ανταλλαγή απόψεων** μεταξύ των ενδιαφερομένων φορέων.
- Στη ΔΑ του ΠΕΠ Πελοποννήσου θα οριστεί αρμοδίως **Εντεταλμένο στέλεχος** για τη Δίκαιη Μετάβαση.
- **Ίδρυση Παραρτήματος του Παρατηρητηρίου ΔΑΜ** στην Περιφέρεια της Πελοποννήσου.

3.2 Παρακολούθηση και αξιολόγηση

Ο έλεγχος της διαδικασίας μετάβασης διενεργείται από την Ειδική Υπηρεσία ΔΑΜ του ν.4872/2021 υπό το ΥΠΑΝΕΠ και είναι κοινή για το σύνολο των επηρεαζόμενων περιοχών. Η ΕΥ ΔΑΜ θα διενεργεί την συστηματική παρακολούθηση των στόχων που έχουν τεθεί και θα παρέχει έγκυρη πληροφόρηση, αξιολόγηση και ανάλυση για το είδος και την έκταση των κοινωνικο-οικονομικών μεταβολών στις επηρεαζόμενες περιοχές, με σκοπό τη λήψη διορθωτικών μέτρων ή/και την αναπροσαρμογή των πολιτικών.

3.3 Φορέας/Φορείς συντονισμού και παρακολούθησης

Η οργανωτική δομή της εγχώριας διαδικασίας μετάβασης περιλαμβάνει:

Κυβερνητική Επιτροπή ΔΑΜ: Η ΚΕΔΑΜ είναι το ανώτατο πολιτικό όργανο του εθνικού Σχεδίου ΔΑΜ με κύριο αντικείμενο την έγκριση και παρακολούθηση του ΣΔΑΜ.

Συντονιστική Επιτροπή: Η ΣΕΠ υποστηρίζει την ΚΕΔΑΜ στην εξειδίκευση της εθνικής πολιτικής ΔΑΜ για την κατάρτιση και υλοποίηση του εθνικού Σχεδίου ΔΑΜ.

Ειδική Υπηρεσία ΔΑΜ: Κύρια αρμοδιότητά της είναι ο κεντρικός σχεδιασμός και προγραμματισμός των πολιτικών ΔΑΜ, η παρακολούθηση και αξιολόγηση των διαδικασιών υλοποίησης των έργων, επενδύσεων και αναπτυξιακών σχεδίων ΔΑΜ, η διαχείριση και ο συντονισμός της αξιοποίησης όλων των διαθέσιμων εθνικών ή ευρωπαϊκών πηγών χρηματοδότησης. Η ΕΥ ΔΑΜ περιλαμβάνει 4 διακριτές δομές: τη ΔΑ ΠΔΑΜ-ΕΣΠΑ, τη Δ/ση Στρατηγικού Σχεδιασμού & Συντονισμού Χρηματοδότησης, τη Δ/ση Διοικητικής Υποστήριξης και το Τμήμα Νομικής Υποστήριξης.

Παρατηρητήριο ΔΑΜ: Αυτοτελές τμήμα της ΕΥ ΔΑΜ υπό τον διοικητή για την παρακολούθηση της επίτευξης των στόχων και του χρονοδιαγράμματος υλοποίησης των προβλέψεων του ΣΔΑΜ. Το Παρατηρητήριο κυρίως συγκεντρώνει και επεξεργάζεται ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία που αναφέρονται στις τοπικές/περιφερειακές δράσεις στις περιοχές μετάβασης,

Μετάβαση ΑΕ. ΝΠΙΔ που συστήθηκε με τον ν.4872/2021, ανήκει στους φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα και στην κυριότητα του θα περιέλθουν οι γαίες που θα παραχωρήσει η ΔΕΗ στο Ελληνικό Δημόσιο. Η Μετάβαση ΑΕ θα αναλάβει το σύνολο των διεργασιών για την υλοποίηση επενδυτικών έργων/σχεδίων εντός ΖΑΠ καθώς και το ρόλο δικαιούχου του ΠΔΑΜ όσον αφορά στην αναπροσαρμογή και επανάχρηση των παραχωρούμενων γαιών.

Επ. Παρακολούθησης ΠΔΑΜ: Κορυφαίο όργανο για τη συμμετοχή των εταίρων στην υλοποίηση, παρακολούθηση και αξιολόγηση του ΠΔΑΜ και των ΕΣΔΙΜ αποτελεί η Επιτροπή Παρακολούθησης που θα συγκροτηθεί σύμφωνα με τις απαιτήσεις του ΚΚΔ και του Ν.4914/2022.

4. Programme-specific output or result indicators

Reference: Article 12(1) JTF Regulation

Justification for the necessity of programme-specific output or result indicators based on the types of operations envisaged

Με βάση το μείγμα των ενδεικτικών δράσεων / πράξεων ανά προτεραιότητα, όπως αποτυπώνονται στο κεφ. 2.4 των Εδαφικών Σχεδίων Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης, προκύπτει η ανάγκη για τη δημιουργία μικρού αριθμού ειδικών δεικτών εκροών και αποτελεσμάτων συμπληρωματικά προς τους κοινούς δείκτες του Καν. 1056/2021.

Αναλυτικά η αιτιολόγηση των ειδικών δεικτών που φαίνονται στην ενότητα 4 των Εδαφικών Σχεδίων Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης αποτυπώνεται στο Μεθοδολογικό Έγγραφο του Πλαισίου Επίδοσης για το Πρόγραμμα ΔΑΜ ανά δείκτη.

Reference: point (g-k) of Article 11(2) and Article 11(5)